

**ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ:
МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ**

Оцінено сучасний рівень інвестиційної активності суб'єктів господарювання в Україні. Проаналізовано обсяги та темпи іноземного інвестування в економіку країни, в тому числі за сферами економічної діяльності. Наведено стан інвестиційної активності у сільському господарстві Житомирської області. Ідентифіковано проблеми інвестування та напрями їх вирішення. Обґрунтовано доцільність капіталовкладень в інноваційні проекти, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора. Здійснено регресійний аналіз та прогнозування обсягу інвестицій в

найближчій перспективі, побудовано імітаційну модель Монте-Карло, яка створює додаткову можливість оцінки ризику при реалізації інвестиційних проєктів за рахунок використання випадкових сценаріїв.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна активність, іноземні інвестиції, сільськогосподарські підприємства, прогнозування, моделювання інвестиційних процесів.

Постановка проблеми

Необхідною умовою розвитку аграрних підприємств є цілеспрямована інвестиційна діяльність, від обсягів та ефективності якої значною мірою залежить процес відродження сільського господарства, що потребує значних коштів на структурну перебудову, освоєння нових технологій, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції тощо. Ефективному процесу практичного освоєння інвестиційних розробок перешкоджають слабка адаптація та низька інвестиційна активність аграрних підприємств, відсутність комплексного застосування інвестицій. З огляду на вищезазначене, виникає необхідність обґрунтування теоретико-методологічних засад переходу аграрних підприємств на інвестиційну модель розвитку, розробку організаційно-економічних механізмів практичного застосування інноваційної продукції з метою підвищення рівня наукоємного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження різних аспектів інвестиційного розвитку та ефективності інвестицій відображені у працях зарубіжних вчених Ф. Кене, Т. Мана, Д. Рікардо, А. Сміта [9], Дж. Стигера [8] та ін. Теоретичні, методологічні й практичні засади ефективності інвестицій поглиблено у працях М. Портера, Й. Шумпетера, П. Самуельсона. Проблема ефективності реалізації інвестицій в аграрній сфері присвячено роботи вітчизняних дослідників В. Андрійчука, П. Канінського, М. Коденської, П. Саблука, В. Топіхи, О. Скидана [7], В. Юрчишина, З. Янченко [11], О. Ястремської [10]. Проте, проблема активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств залишається недостатньо вивченою, що обумовило вибір теми дослідження.

Мета, об'єкт та методика дослідження

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень і розробка практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження є процес активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження – сукупність теоретичних і практичних аспектів розширення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах дестабілізації сільськогосподарського виробництва.

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали основні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблеми теорії і практики інвестиційної діяльності, законодавчі та нормативні акти. У процесі дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення і формування висновків); економіко-статистичний (аналіз сучасного стану і тенденцій інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств); розрахунково-конструктивний; монографічний (вивчення тенденцій інвестиційної діяльності досліджуваних підприємств) та ін. Для оцінки сучасного стану та тенденцій розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств використано статистико-економічний метод, зокрема його прийоми – графічний, порівняння тощо.

Результати досліджень

Динамічний розвиток інвестиційної діяльності у сільському господарстві є одним із найважливіших індикаторів добробуту національної економіки, який визначає зміну сукупного попиту й у перспективі – обсягу виробленого продукту та рівня зайнятості. Будучи найважливішим фактором стабілізації у сільському господарстві та діяльності сільськогосподарських підприємств, інвестиційна діяльність є складним процесом, що визначає перспективи їх розвитку, зокрема, формує економічну та фінансову стійкість, визначає майбутній конкурентний статус суб'єкта господарювання.

Створення належних умов для залучення іноземних інвестицій в економіку країни проводилося з перших років незалежності України. Однак, цей процес активізувався після 1995 р., коли прямі іноземні інвестиції почали зростати. Якщо у 1995 р. їх обсяг становив 280 млн дол. США, то 2006 р. цей показник перевищив 16 млрд дол. США [2, с. 239], а 2011 р. – 56. У 2012 р. загальний обсяг іноземних інвестицій в економіку України становив 54 млрд дол. [6]. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у I кварталі 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1,56 млрд дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що у 1,8 раза більше показника відповідного періоду 2012 року (885,1 млн дол.) [5]. Обсяг внесених в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 квітня 2013 р. становив 55,71 млрд дол. США, що на 1,3 % більше їх обсягу на початок 2013 р. та, у розрахунку на одну особу населення, складає 1226,7 дол. США.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, інвестиції надійшли зі 136 країн світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів увійшли Кіпр – 17,69 млрд дол., Німеччина – 6,12, Нідерланди – 5,26, Російська Федерація – 3,81 млрд дол., Австрія – 3,42. З країн ЄС залучено 43,61 млрд дол. інвестицій (78,9 %) загального обсягу (акціонерного капіталу), країн СНД – 4,31 млрд дол. (7,7 %), інших країн світу – 7,79 млрд дол. (14,0 %). Із загального обсягу

іноземних інвестицій на підприємствах промисловості зосереджено 17,17 млрд дол., або 31,5 %, в установах фінансової та страхової діяльності акумульовано 16,22 млрд дол. (29,6 %), у сільське господарство надійшло всього 10,3 %.

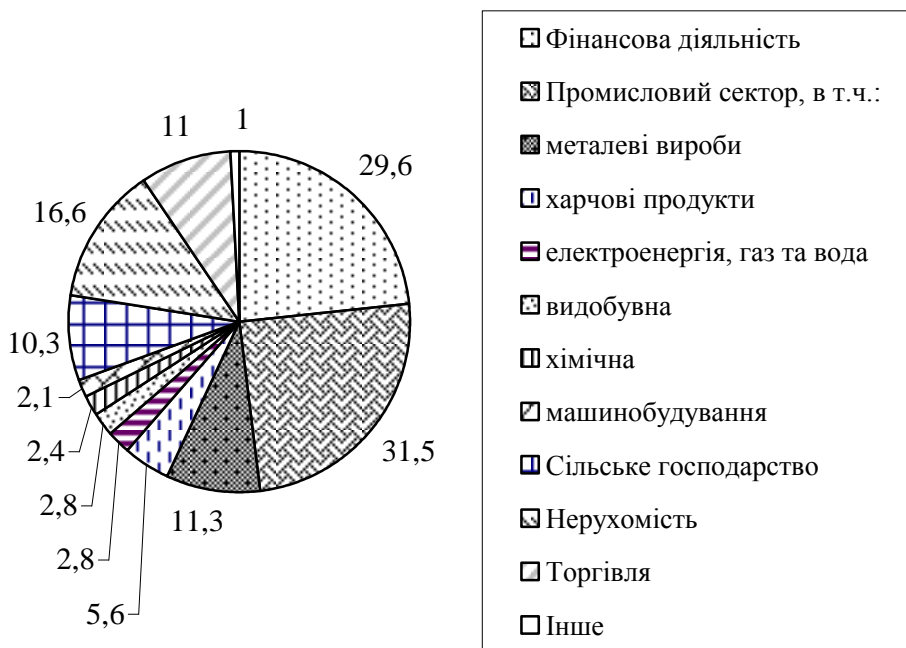

Рис. 1. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну (станом на 1.01.13 р.), %

Джерело: побудовано за даними [6].

Прямі інвестиції з України здійснено до 49 країн світу. Їх обсяг станом на 1 квітня 2013 р. становив 6,52 млрд дол., у т.ч. у країни ЄС – 6,05 (92,8 % загального обсягу), у країни СНД – 370,5 млн дол. (5,7 %), в інші країни світу – 97,6 (1,5 %) [3].

Починаючи з 2008 р., спостерігається збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор, проте рівень приросту є диференційованим: у 2008 р. – 45 %, у 2009 р. – лише 3,9 %, при значенні цього показника в цілому в економіці – 6,6 %. Структура інвестицій в основний капітал сільського господарства, мисливства та лісового господарства загалом по Україні та регіонах значно відрізняється, що зумовлене значними відмінностями їх інвестиційної привабливості. Основна частина (80 %) іноземного капіталу зосереджується у таких областях України: Дніпропетровській, Київській, Одеській, Донецькій, Запорізькій, Харківській, Львівській. Найбільша їх частка у Києві та Київській

області – 32,1 %. У Житомирську область у 2012 р. надійшло всього 5,1 % інвестицій від загального обсягу, що недостатньо для ефективного розвитку регіону. Якщо у 2000 р. обсяг інвестицій в основний капітал в Житомирській області становив 256 млн грн, що складає 1,08 % від загального обсягу інвестицій в економіку України, то у 2013 р. цей показник збільшився в 10 разів і становив 2755 млн грн. Водночас, у структурі капітальних інвестицій на сільське господарство доводиться 15,3 % [1].

Основними країнами-інвесторами сільського господарства Житомирської області є Данія, Німеччина, Франція, Кіпр, Нідерланди, Російська Федерація. У цілому, на Житомирщині понад 100 підприємств з вітчизняним та іноземним капіталами реалізують ті або інші інвестиційні проекти, зокрема в ТОВ „А.Т.К.” (використовує 19,4 тис. га земельних угідь у Любарському, Чуднівському та Бердичівському районах) завершено будівництво насінневого заводу в с. Печанівка Романівського району та комплексу картоплесховищ у Чуднівському районі. Водночас, реалізація згаданих проектів відбулася без врахування екологічних вимог при розміщенні нових об'єктів та потребує додаткових капіталовкладень. Агрофірма „Світанок” (орендує 21,4 тис. га земельних угідь) реалізувала інвестиційний проект із будівництва сучасного елеватора у Ружинському районі. Для стабілізації галузі тваринництва ТОВ „Вертокіївка” було закуплено 165 голів племінних нетелів з Німеччини, вартість їх склала більше 400 тис. євро. Для забезпечення технологічних вимог утримання в даному господарстві нетелів проведено реконструкцію тваринницьких приміщень та побудовано автоматизований доїльний зал «Ялинка». На даний інвестиційний проект витрачено 4,5 млн грн.

За участі держави (50 % відшкодування витрат на реконструкцію і будівництво ферм та тваринницьких комплексів) відбувається реалізація інвестиційних проектів у ТОВ „Галекс-Агро” (Новоград-Волинський район), введено в експлуатацію реконструйований молочно-товарний комплекс потужністю 400 голів корів молочного напрямку та змонтовано доїльну залу із сучасним обладнанням фірми „Вестфалія-Сьорж”; інвестиційною компанією ТОВ „ВВ Агро”, збережено два племінні заводи, племінний репродуктор з вирощування поголів'я ВРХ м'ясних порід (с. Велика Рача Радомишльського району) [11].

Головним недоліком існуючої інвестиційної активності в галузі сільського господарства Житомирської області є спрямування фінансових ресурсів, головним чином, не на підтримку інноваційних напрямів, а на покращення основних виробничих показників аграрних підприємств, спорудження об'єктів виробничої інфраструктури тощо. Інвестиційна привабливість інноваційних аспектів сільськогосподарського виробництва у регіоні залишається низькою. Зокрема, існує ряд пропозицій в галузі сільського господарства Житомирщини щодо потреби ресурсів для реалізацій інноваційних проектів (табл. 1).

Таблиця 1. Інвестиційні пропозиції галузі сільського господарства
Житомирської області

Назва проекту	Ініціатор	Потреба в інвестиціях	Прогнозований строк окупності	Суть інвестиційної пропозиції
Створення аграрно-промислового і еко-туристичного комплексу „Рідна домівка”	Троянівська сільська рада	48 млн дол. США	5 років 2 місяці	Створення комплексу із формуванням замкнутого виробничого циклу у сфері виробництва органічно чистої сільськогосподарської продукції
Будівництво тваринницького комплексу на 2 тис. гол.	ТОВ „Лиса гора і Ко”	28 млн дол.	7 років	Будівництво тваринницького комплексу із застосуванням передових технологій утримання та доїння тварин
Будівництво підприємства з вирощування осетрових порід риби	ТОВ „Надійність 2 К”	60 млн дол.	3 роки	Вирощування осетрових риб на м’ясо та ікру в екологічно чистих умовах з використанням установок замкнутого водозабезпечення
Будівництво тваринницького комплексу на 1 тис. гол.	СТОВ „Староолександрівськ”	10 млн дол. США	4 роки	Будівництво тваринницького комплексу на 1 тис. гол. ВРХ із застосуванням передових технологій утримання тварин
Будівництво тепличного комплексу	Малинська РДА	1,7 млн дол. США	3 роки	Будівництво сучасного тепличного комплексу з метою забезпечення сільськогосподарською продукцією населення Київської та Житомирської областей

Джерело: складено за даними Головного управління економіки Житомирської обласної державної адміністрації [4].

За джерелами фінансування, 45 % капітальних інвестицій освоєно за рахунок кредитних ресурсів, 37 % – власних коштів підприємств та організацій, 8 % інвестицій – з бюджетних коштів. У цілому, зростання обсягів освоєних інвестицій спостерігається в усіх видах економічної діяльності, крім промисловості, житлового будівництва та державного управління [1].

Для поглибленого аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирщини здійснено регресійний аналіз та прогнозування обсягу інвестицій до 2016 р. Також, побудовано імітаційну

модель Монте-Карло, яка створює додаткову можливість оцінки ризику при реалізації інвестиційних проектів за рахунок використання випадкових сценаріїв.

На рис. 2 зображено прогнози обсяги інвестицій у підприємства Житомирської області. Тенденція до зростання показника існує, однак темпи зростання є зовсім незначними.

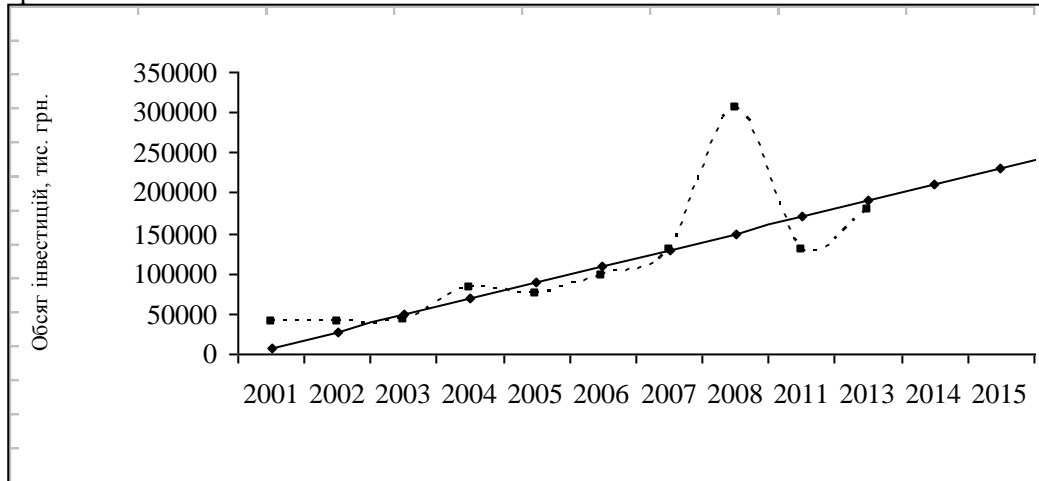

Рис. 2. Прогнозування обсягу інвестицій у сільськогосподарські підприємства Житомирської області на 2014 – 2016 рр.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що при такій динаміці надходжень інвестицій у сільське господарство загальна сума інвестованих коштів у 2015 р. зросте до 251067,56 тис. грн. Однак, навіть за позитивної динаміки зростання, інвестицій недостатньо для розвитку аграрного сектора. Інтервальний прогноз обсягу інвестицій у сільськогосподарських підприємствах на 2014 – 2016 рр. наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Інтервальний прогноз обсягу інвестицій у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області, тис. грн

Рік	Тип прогнозу		
	реалістичний	песимістичний	оптимістичний
2014	210565,27	105196,09	315934,44
2015	230816,41	119322,85	342309,98
2016	251067,56	133449,60	368685,52

На рис. 3 зображено прогнозовані тенденції зміни рівня обсягу інвестицій у контексті інтервального прогнозу. У разі наближення його до оптимістичного прогнозу та дотриманні тенденції до достатньо стрімкого зростання обсягу інвестицій до 2016 р., стає можливим залучення інвестицій в економіку сільського господарства до 368685,52 тис. грн.

Результати регресійного аналізу свідчать, що при незмінності умов, які наразі існують, і збереження виявленої тенденції надходження інвестицій, їх обсяг буде зростати. Для нейтралізації проблем та загроз, а також використання визначених переваг і пропозицій, доцільно сформулювати систему заходів щодо наближення очікуваної тенденції до максимально можливої.

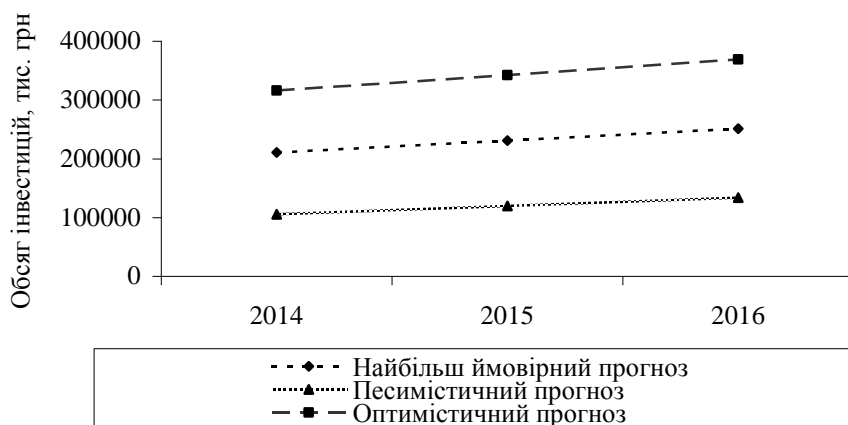

Рис. 3. Інтервальний прогноз обсягу інвестицій у сільськогосподарські підприємства на період 2014 – 2016 рр.

Джерело: власні дослідження.

Так, за допомогою імітаційного моделювання можна визначити можливість ризику при здійсненні інвестиційної діяльності та попередити ймовірні втрати, які можуть виникнути при реалізації інвестиційного проекту.

Використання методу імітаційного моделювання Монте-Карло створює додаткову можливість оцінки ризиків за рахунок створення випадкових сценаріїв. Результат аналізу ризику виражається не будь-яким єдиним значенням NPV, а у вигляді ймовірнісного розподілу всіх можливих значень цього показника. Згрупуємо згенеровані значення NPV у три групи. До першої групи належать значення з низьким рівнем NPV, до другої – з середнім рівнем та до третьої групи відносяться значення з високим рівнем NPV (табл. 3).

Таблиця 3. Оцінка ризику інвестиційного проекту

Ймовірність	Інтервал	Ймовірність попадань в інтервал
Від'ємне NPV	менше 0	0,1
Додатне NPV	більше 0	0,9
Потрапляє у 1-й інтервал	2561,69	0,18
Потрапляє у 2-й інтервал	від 2561,69 – 18682,25	0,7
Потрапляє у 3-й інтервал	вище 18682,25	0,12

Потенційний інвестор з допомогою створеної імітаційної моделі буде забезпечений повним набором даних, що характеризують ризик проекту. На цій основі він зможе прийняти зважене рішення про надання коштів.

За результатами оцінки інвестиційного ризику ймовірність отримання достатнього рівня NPV становить 90 %. Відповідно, отримання низького рівня NPV становить всього 10 %. Тому, проект є привабливим для вкладання інвестицій і найбільша ймовірність (0,7) того, що NPV буде знаходитися у проміжку від 2561,69 до 18682,25, тобто характеризуватиметься середнім рівнем. Крім того, можливість отримання низького рівня NPV вища за ймовірністю високого NPV на 6 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Виявлені у процесі дослідження недоліки та наявні потенційні можливості інвестування зумовили необхідність розробки стратегічних щодо активізації інвестиційної діяльності і створення державою належних умов для нарощування обсягів інвестицій у сільськогосподарські підприємства Житомирського району.

Ідентифікація проблем залучення інвестицій у сільськогосподарські підприємства Житомирського району зумовила пошук напрямів їх розв'язання, що є перспективою подальших досліджень. Насамперед, необхідно поліпшити організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, який дозволив би створити сприятливе інвестиційне середовище для іноземних інвесторів. У Житомирській області слід реалізувати стратегію інноваційного розвитку сільського господарства та залучення інвестицій у високотехнологічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва.

Перспективою подальших досліджень є методика розрахунку індексу інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Головне управління статистики у Житомирській області. Інвестиції в основний капітал [електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.zt.ukrstat.gov.ua>
2. Жук М. В. Регіональна економіка: підручник / М. В. Жук – К.: ВЦ „Академія”, 2008. – 416 с.
3. Законодавство у сфері інвестиційної діяльності [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/>
4. Інвестиційні пропозиції Житомирської області. – Головне управління економіки Житомирської обласної державної адміністрації. – 69 с.
5. Обсяг іноземних інвестицій в економіку України [електронний ресурс]. – Прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>

6. Прямі іноземні інвестиції в Україну [електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://investukraine.com/>

7. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во "Полісся", 2010. – 308 с.

8. Стигер Дж. Совершенная конкуренция / Дж. Стигер // Верхи экономической мысли. Теория фирмы; под ред. В. М. Гальперина. – СПб: Эконом. Школа, 1999. Т. 2. – 536 с.

9. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу і причини добробуту націй / А. Сміт. – К.: Port-Royal, 2001. – 594 с.

10. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади. / Ястремська О. М. – 2-ге видання. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 488 с.

11. Янченко З. Б. Інвестиційна підтримка науково-дослідної діяльності підприємств Житомирської області [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
